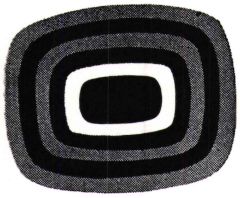

FRÅN ARBETSFÄLTET

Den akademiska undervisningen och forskarrekryteringen

Bristen på akademiskt utbildad och kvalificerad arbetskraft är ett välkänt förhållande. Några omständigheter till belysning av det nutida läkarbehovet och läkarbristen har framdragits i föregående nummer av denna tidskrift. Vi har här ytterligare velat ge några exempel för att åskådliggöra behov och brister inom en del av den kvalificerade arbetsmarknaden, som har socialmedicinskt intresse.

Den 30 juni 1955 bemyndigades ecklesiastikministern att tillkalla en kommitté om fem personer med uppgift att göra "en allsidig och förutsättningslös prövning av universitetens och högskolornas uppgifter och behov i det moderna samhället".

Till utredningens ordförande utsågs statssekreterare Ragnar Edenman, ecklesiastikdepartementet, och såsom ledamöter tillkallades f. d. regeringsrådet Henning Fransén, rektor för Uppsala universitet professor Torgny Segerstedt samt professorerna Sune Bergström, Lund, och Ingvar Svennilson, Stockholm.

Universitetsutredningens uppdrag är mycket vittomfattande: det gäller att skissera ramen för en universitets- och högskoleorganisation som under loppet av kanske ett decennium måste utvidga sin utbildningskapacitet till det dubbla, och detta utan att dessa läroanstalters andra stora uppgift, den vetenskapliga forskningen och forskarrekryteringen, därvid får sitta emellan. Utredningen skall tvärtom sikta på att skissera en plan även för kraftigt ökade insatser på forskningens område.

Utredningen utgår från att vi nu är på väg in i ett skede av starkt stigande behov av högt kvalificerad arbetskraft och av starkt växande forskningsinsatser. Om vi får leva i fred, lovar oss teknikens män ett nästan nytt samhälle inom loppet av några decennier, och nationalekonomerna räknar med att levnadsstandarden i detta nya samhälle mycket väl kan bli dubbelt så hög som den vi nu har. För att detta skall bli möjligt, fordras emellertid en allt mera högtstående och komplicerad teknik som i sin tur motsvaras av nya uppgifter inte minst för den akademiskt utbildade arbetskraften, konstaterar utredningen.

Inemot tre fjärdedelar av dem som tar studentexamen söker vidareutbildning vid universitet och högskolor. Vi kan räkna med att den akademiska arbetsmarknaden, som 1955 omfattade drygt 50.000 personer med examina från universitet och högskolor, under det närmaste decenniet får ett nettotillskott på 20.000 personer.

Universitetsutredningens uppgift gäller emellertid inte endast den akademiska utbildningen. Den gäller också den vetenskapliga forskningens villkor och behov.

De frågor utredningen behandlar i sitt nu framlagda betänkande gäller dels forskarrekryteringen, dels den akademiska undervisningens former, organisation och resurser, närmast för de filosofiska fakulteternas del.

De botemedel som universitetsutredningen rekommenderar kan sammanfattas i bättre undervisningsresurser, bättre undervisningsorganisation och ökad personlig handledning av de studerande.

Utredningen finner det vara av fundamental betydelse för den akademiska undervisningens effektivitet, att undervisningsgruppernas storlek maximeras, så att nya undervisningsavdelningar automatiskt upprättas, så snart antalet deltagare överstiger vissa fastställda gränser.

Utredningen föreslår inrättande av ett nytt slags ordinarie akademiska lärartjänster, *universitetslektorat*. Lektorerna skulle övertaga en stor del av den undervisning, som nu lämnas av biträdande lärare. Dessa tjänster skall dock betraktas som tillfälliga. Så snart ett permanent behov av ett universitetslektorat föreligger bör ett sådant inrättas. Genom lektoraten skulle det ökade rekryteringsbehovet inom undervisningen kunna tillgodoses på så sätt att professorer, laboratorer och docenter skulle med hjälp av lektorerna befrias från den undervisning, som syftar till själva kunskapsinhämtandet. Det har visat sig att undervisningsresurserna särskilt inom de filosofiska fakulteterna icke utvecklas i takt med studentantalets stegring. Genom myndigheternas försorg bör därför undervisningsplaner utarbetas och fastställas.

Utredningen beräknar att för läsåret 1958—59 ytterligare ett 30-tal tjänster av typen professurer, adjungerade professurer och e.o. docenturer, ett 100-tal universitetslektorat, ett 20-tal utländska lektorat och ett 100-tal assistentbefattningar krävas. Den sammanlagda

kostnadsökningen för motsvarande budgetår beräknas till 9,7 milj. kronor.

Den bristfälliga tandläkarrekryteringen vid folktandvården

Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 27 juni 1957 skall 5 sakkunniga utreda vissa frågor beträffande folktandvårdens organisation. Utredningen har tillkommit efter motioner i riksdagen. I första hand hade man begärt en utbyggnad av tandvården för barn och ungdom. Utskottet i riksdagen hade funnit olägenheterna med den rådande ordningen inom folktandvården så beaktansvärda att en översyn av organisationen tillstyrktes. I direktiven rekommenderas åtgärder till stimulering av tandläkarrekryteringen vid folktandvården. Frågan om inrättande av heltidstjänster och avkortade heltidstjänster skall ånyo prövas. En utökning av tandvården för ungdom i åldern 16—19 år bör ingående undersökas. Ingen ändring skall göras i nuvarande regler att ungdom i dessa åldrar skall erlägga viss ersättning för tandvården. En översyn skall ske även av de administrativa bestämmelserna i syfte mot förenkling och rationalisering.

Förbättrad hälsovårdsövervakning?

Hälsovårdsstadgan från seklets begynnelse är föråldrad. För snart 10 år sedan skapades en kommitté för att komma med något nytt. Kommittén har framlagt sitt betänkande men vi får tydligen vänta på en modern hälsovårdsstadga. Oavsett detta brister det ifråga om hälsovårdsövervakningen. Medan vi väntar på en ny stadga och på den stora Sternerkommitténs förslag om en ny länsorganisation för hälsovårdsövervakningen, håller den nuvarande organisationen på att degenerera. Bristen på hälsovårdsinspektörer har blivit allt påtagligare och rekryteringen allt sämre. Antalet sökande till utbildningskurserna har från 1949 sjunkit från 173 st. till 56 år 1956.

Nytt lasarett

Efter 7—8 års planläggning och 5 års byggnation har ett nytt lasarett, ett normallasarett, byggts i Sandviken och nyligen invigts. Det är första och enda gången sedan byggnadsrestriktionerna infördes som ett så omfattande nybygge kunnat genomföras. Det nya sjukhuset står på toppen av vad som nu kan tänkas ifråga om konstruktion och utrustning. Samtidigt nedlägges Sandvikens bruks sjukhus. Denna sjukvårdsinrättning har levat kvar tills nu som en sista kvarleva från den patriarkaliska omvårdnadens tid.

Gävleborgs län får med tillskottet av det nya sjukhusets platser en mycket god försörjning ifråga om den slutna vården. Men samtidigt låses till denna nya institution en grupp kvalificerad arbetskraft, som utlöser den vanliga kedjereaktionen och i sin mån ökar bristtillståndet inom området.

Bilföraren, bilen och döden

Mossbergsutredningen om trafiksäkerheten har uppmärksammat den mänskliga faktorns stora betydelse i vägarnas dödsfallsstatistik. Men då utredningsmannen gjort sina bedömanden har han inte anlitat den sakkunskap, som finns inom medicin och psykologi. Detta har med all rätt påpekats av flera sakkunniga remissinstanser. Mycket finns ännu att göra för att efterforska och sammanställa alla de omständigheter, som konstituerar den s. k. mänskliga faktorn. Den mänskliga svagheten kan i viss utsträckning stagas upp genom trafikföreskrifter och straffsatser. Men med den metoden nås inte någon avgörande förbättring av profylaxen.

Vi vet inte heller tillräckligt om hur mycket bilens konstruktion och vägens beskaffenhet betyder. Den tekniska utformningen av bilen har hittills tagit allt för litet hänsyn till säkerhetskraven. I en teknisk tidskrift har någon nyligen konstaterat att det i verkligheten är bil-

MÖSSEBERGS SANATORIUM o. BADHOTELL
326 met. ö. h.
Överläkare: *DR RUNE WIKSTRÖM*

Kuranstalt för invärtes sjukdomar o. rekreation
Patienter lidande av tuberkulos eller svårartad psykisk sjukdom kunna ej mottagas.
Snabba direkta förbindelser med
Stockholm 5 tim. Göteborg 1½ tim.

Prospekt och närmare upplysningar genom Kamrerarekontoret. Postadress: Falköping 2. Tel. Falköping 100 46. Överläkaren, tel. Falköping 106 44.

fabrikanternas reklamkontor som ritar bilarna. Först därefter får teknikerna göra det bästa av situationen. Naturligtvis skulle det vara tvärtom. All hänsyn måste tagas till säkerhetskraven.

Inom industriens arbetarskydd har man fått det rätta greppet på dessa frågor. Utsikterna är små att nå resultat om man fasthåller vid den gamla modellen att försöka trygga trafiken genom att straffa trafiksyndare.

Blodprovets värde vid rattfylleri

JO har gjort en undersökning ifråga om tillämpningen av rattfyllerilagstiftningen. 400 mål från olika häradsrätter och rådhusrätter i landet har granskats. I enlighet med påpekanden av professorerna Hugo Theorell och Roger Bonnichsen framhålles hur vanskligt det är att med tillräcklig säkerhet beräkna alkoholkoncentrationen vid tiden för körningen. Det är inte bara blodproven utan även all annan tillgänglig utredning om ev. spritpåverkan som bör läggas till grund för bedömningen. I en del fall har åklagarna väckt åtal endast med åberopande av alkoholprovets resultat. Detta är alltså ur rättssäkerhetssynpunkt icke till fyllest.

Äntligen slut på silikosen?

Silikosriskerna inom stålindustri, gjuterier och kemiska fabriker tycks nu kunna utrotas, vilket vore något av en glädjande revolution inom silikosprofylaxen. Silikosen förorsakas av kvartsdamm som inandats. Det har visat sig att den vanliga sanden kan ersättas med s. k. olivinsand. Denna består av 2 mineral: fayalit (järnsilikat Fe_2SiO_4) och forsterit (magnesiumsilikat Mg_2SiO_4). Vi har ännu inte tillräcklig erfarenhet av olivinsanden. Vissa möjligheter finns att ifrågavarande silikater vid upphettning och i närvaro av andra ämnen kan ge anledning till bildning av fri kvarts, men sannolikt blir det då fråga om så små kvantiteter, att silikosrisken är obefintlig. Ytterligare undersökningar och mätningar kräves emellertid. Man måste varna mot att använda olivinsand i viss tillverkning men ändå låta kvartssanden vara kvar i andra tillverkningar. Resultatet kan bli ett hälsofarligt bland-damm.

Domnarfvet uppges numera endast använda den nya sanden. Man får hoppas att priset på olivinet kan hållas inom rimliga gränser, så att det kan införas allmänt i industrien. Priset på materialet uppväges dock av de stora kostnader, som både skyddet och själva sjukdomen hittills vållat.

Kamp mot tandrötan

Medicinalstyrelsen har utsänt ett cirkulär till ett stort antal sammanslutningar i en riksomfattande kampanj mot tandkaries. Tandsjukdomarna har starkt ökat under de sista årtiondena och medfört betydande olägenheter av medicinsk, social och ekonomisk art. De årliga utgifterna för tandvård i landet uppskattas till 200—250 milj. kronor. Såväl genom själva tandskadorna som följdsjukdomarna vållas väsentliga hälsoskador. Det kan numera anses bevisat att tandrötan sammanhänger med sötsaksförbrukningen. En förbättring kan endast nås genom förminskning av sötsakskonsumtionen. Till sötsakerna räknas i detta sammanhang även söta brödsorter och bakelser och även halstabletterna. Den personliga munhygienen måste förbättras.

För att nå dessa syften vädjas om en systematisk och intensiv upplysningsverksamhet främst till barn och ungdom. Propagandan måste bedrivas kontinuerligt och på lång sikt.

Andra åtgärder till förbättrande av tandhälsan såsom fluoridering av dricksvatten gör inte propagandan mot sötsakerna överflödig.

Ett omfattande informationsmaterial står till förfogande i form av småskrifter och film. Rekvisition kan ske hos landstingens inköpscentral. Skriften ”Tandröta — orsaker och förebyggande” kan rekvireras för 1 kr per styck från medicinalstyrelsen. Tandvärnets material expedieras direkt från denna riksförening, Kungsgatan 53, Stockholm C.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Sparrings

Stockholm Ö
Försäljn.-avd.: Karlavägen 89
Tel. 67 36 50 — 67 76 75